

Személyiségfejlődési zavarok pszichológiája - 3

Dr. József István

A biológiai alapfunkciók zavarai

1. A táplálkozás zavarai

2. A kiválasztás zavarai

3. Az alvás zavarai

1. A táplálkozás zavarai

Nem csak biológiai szempontból fontos - szoptatás - kommunikáció a szemkontaktus a későbbi anya-gyerek kapcsolat alapja

Szoptatás – időbeli szabálytalanság (a gyerek szükségletéhez igazítva) – közte és a világ között hatékony kapcsolat van, „érdemes jelezni”, kezdeményezni, mert a környezet erre rendszerint pozitívan válaszol (kreativitással is összefüggésben van – kezdeményezőkézség) – **ősbizalom** (basic trust)

Orális szakasz – (Freud) – fixáció

Orálisan fixált emberek:

- ✓ minden tevékenység, ami szájjal csinálható – beszédes, ivós
- ✓ egyes szenvedélybetegségek (dohányzás, alkoholizmus)
- ✓ dependencia – fontos „kapni”, másokra való tekintet nélkül

A gyermekkori táplálkozási zavarok sokfélék és gyakoriak (25-35 %-ban fordul elő – alábecsült adat – mert nem fordulnak orvoshoz)

1. Pica – nem tápláléknak minősülő objektum fogyasztása (föld, fekália) – a háttérben súlyos értelmi fogyatékoság áll.

2. Étvágytalanság, rossz evés, válogatósság – amennyiben fizikailag rendben van, úgy nevelési probléma

- ✓ **Az evés biológiai szükséglet** – akkor és annyit kell enni, amennyi az éhségérzet csillapításához kell – ne a felnőtt döntse el mennyit és mikor együnk
- ✓ **A biológiai óra nagyjából a közösségi étkezések szokásaival összhangban működik** – két étkezés között ne engedjük enni, különben nem tanulja meg a szükségletek kielégítésének késleltetését (újszülöttre nem érvényes)
- ✓ **Szabadjon egy-két ételt ne szeretni** – soha ne erőltessük

3. Gyarapodási kudarc (failure to thrive)- a csecsemő súlya az etetés ellenére csökken.

A csecsemő „befelé fordul”, a fájdalmas külső ingerektől – én-funkciók torzulnak, fejlődése késik.

- ✓ nem fogadja el a táplálékot - anya azt hiszi jóllakott
- ✓ kóros bukás – „pszichogén hányás (anya-gyerek kapcsolat kapcsolati zavara)

4. Obezitás – kóros gyermekkori elhízás (gyakori magatartási zavar)

A kövérség **idő** és **kultúra** függvénye.

Az obezitás formái:

- **normális kövérség**
nincs egészségügyi és/vagy pszichológiai ok – sokat eszik/kultúra, környezet
- **fejlődési kövérség**
családi probléma, rendszerint a szülők közötti tartós feszültség hatására „túlgondozás”, „túletetés” – frusztrált állapotban ennie kell
serdülő lányok elhízása – nemi identitás vállalásával kapcsolatos probléma
- **reaktív kövérség**
súlyos emocionális stressz (szülő halála, testvér születése, stb...)
a táplálkozás önnyugtató, önvigasztalás eszköze

A kövérség nem kialakulásában, hanem következményeiben pszichológiai probléma.

Következmények:

- ✓ kortársak gúnyolódásának tárgya
- ✓ életvezetés és személyiség zavarai enyhe önértékelési zavartól – szociális és szexuális alkalmazkodás problémáig

Az alacsonyabbrendűség érzése büntudattal párosul.

A felnőttek teendői:

- **Szülő**
 - ✓ súlygyarapodás lefékezése
 - ✓ adekvát megküzdési stratégiák kialakítása
- **Pedagógus**
 - ✓ tiltás helyett közösségi légkör kialakítása
 - ✓ azoknak az értékeknek a megkeresése, amelyek mentén a kortársak becsülhetik őt

5. Anorexia nervosa

Rövid idő alatt elveszti szervezete 25 %-át, kiéhezett (starvációs) állapotba kerül – **életveszély!**

90 %-ban lányok, 12 – 17 éves kor között – jóléti társadalmak és rétegek betegsége
Százezer emberre egy megbetegedés jut, de nő a számuk

Diagnózis:

- folyamatos félelem az elhízástól
- kövérnek érzi, látja magát – testképzavar
- határozottan elutasítja, hogy híznia kellene
- a súlyvesztést semmilyen fizikai betegség nem indokolja

A gyerek a táplálkozást (az evéshez fűződő viszonyát) egyfajta pszichológiai fegyverként használja.

Okai:

- ✓ A korai évek rendellenes családi interperszonális kapcsolataiban keresendő – főként az anya és a gyerek kapcsolatában
- ✓ Kompensációs törekvés a súlybeli és alkati változások, illetve a fizikai éréstől származó szorongás elfojtására – nem eszik, mert nem akar felnőtt lenni
- ✓ Kerüli a szexuális érést bekövetkezését, illetve az ehhez párosult szorongást - a felnőttkori szexualitás elkerülésére irányul stratégia

Tünetei:

- ✓ menstruációs ciklus szünetel
- ✓ teste elveszti nőies jellegét (mellek, csípő) – testképzavar
- ✓ ijesztő soványság – emellett a betegségtudat teljes hiánya
- ✓ az átlagosnál szorongóbb
- ✓ önérvényesítésre kevésbé képes
- ✓ nagyfokú mozgékony
- ✓ erős szociális aktivitás

Kezelése – gyógyszeres terápia mellett pszichoterápia

5/a **Bulimia nervosa** – falási roham

A kiéhezett fiatal mindent felfal, majd büntudata keletkezik – hánytatja magát. Ez ciklikusan ismétlődik. Önálló betegségként is számon tartják (ebben az esetben is testképzavar).

2. A kiválasztás zavarai

Freud – anális szakasz – öröm, szobatisztaságra nevelés fontossága

Trauma hatására fixálódhat, regrediálódhat – kényszerbetegségek alakulhatnak ki.

Análisan fixált emberek:

- ✓ sovány – „gyomorbeteg” kinézetű
- ✓ sokan közülük székrekedéssel (obstipációs problémák) küszködnek
- ✓ pontosság és rendmániások
- ✓ konoksák, önfejűség, fukarság jellemzi őket **DE!**
- ✓ túlkompensáció – megtagadhatja saját karaktervonásait – felelőtlen, túlzottan nagyvonalú, bohém magatartás

Előfordulásai:

- Bevizelés – enuresis
- Beszékelés - encopresis

A bevizelés – enuresis

Nagyon gyakori és nagyon kellemetlen magatartászavar – akkor probléma, ha 5 évesen hetente legalább egy alkalommal megtörténik. Serdülőkorra a gyerekek 50 %-nál spontán (kezelés nélkül is) gyógyul.

Kétszer annyi fiú. Több mint 20 % az előfordulási arány.

Fajtái:

- ✓ nappali – enuresis diurna
- ✓ éjszakai – enuresis nocturna
- ✓ primer enuresis – soha nem volt „tiszta” periódusa
- ✓ szekunder enuresis – előzőleg megszerzett és hat hónapig megtartott után újra

Okai:

- ✓ organikus betegség – 1 % **De!** csak kivizsgálás után szabad pszichoterápiát alkalmazni
- ✓ gyermekkori szexuális konfliktusok – klasszikus pszichoanalízis szerint (elfojtott önkielégítés vagy a nemi identitás zavara)
- ✓ anális regresszió – a szülő felé irányuló elfojtott indulat kifejeződése
- ✓ emocionális trauma (szekunder enuresis)
- ✓ központi idegrendszer éretlensége

Gyógyítás – a klasszikus terápia önmagában ritkán eredményes (kivéve az emocionális traumák esetében), célszerű viselkedésterápiát alkalmazni.

- ✓ ébresztéses technika (kb. előtte felkelteni vagy első cseppre ébresztő készülék)
- ✓ a gyerek által vezetett önálló naptár (siker/kudarcc)
- ✓ „hólyag-tréning” – vizelet visszatartás
- ✓ Kondicionálás – „őröcskék...”

Ne szankcionáljunk!

Súlyos lelki konfliktus – titok (tábor, kirándulás)

Pedagógus – ne szigetelődjön el a többiektől

A beszélés – encopresis

Jóval ritkább, de jóval súlyosabb magatartászavar. Primer és szekunder, de szinte kizárólag nappalra korlátozódik, és ritka eseteket leszámítva pszichológiai háttérű.

Típusai:

1. Manipulatív szennyezés

tudatos, vagy nem tudatos – a család befolyásolása, a szülő iránt érzett indulat, illetve bosszú kifejezése, figyelem keresése.

2. Krónikus hasmenés – krónikus diaré

stresszhelyzetekre reagál – „ijedtében becsinál”

3. Krónikus székrekedés – 80 %

anális – „visszatartom, mert nem érdemléd meg”
elfojtott indulat, a szülő iránti agresszív tendencia

Kezelése:

- ✓ pszichoanalízis
- ✓ viselkedésterápia
- ✓ relaxációs technikák

3. Az alvás zavarai

Az életkor előrehaladtával csökken az alvásigény és az alvásidő.

Érést, fejlődést kísérő alvászavarok

- **Nem akar egyedül aludni** – nem minősül magatartászavarnak
6-7 évesen gyakori - szorongás
dependencia - autonómia
- **Alvajárás** – szomnambulizmus
álmai helyett tevékenykedik

Szorongásos alvászavarok

- **Krónikus álmatlanság** – inszomnia (óvodáskortól komoly lelki konfliktusok jele)
szorongó, önértékeléssel küzdő gyermek – a nappali stresszt éjjel átéli
pszichoterápia, relaxáció, viselkedésterápia
- **Éjszakai felriadás** – pavor nocturnus – 2,5 %
nem lidérces álom, másnap nem emlékszik rá – 15-20 percig tart
az éjszaka első harmadában, éjfél előtt - gyakran ugyanabban az időben
drámai tünetekkel jár – tágra nyílt szem, hangos, sikolyszerű kiabálás – nincs fenn
genetikai hajlam, pszichés tényezők (erős félelem, szorongás, depresszió, gátolt agresszió),
egyéb külső-belső tényezők (pl.: légzésprobléma)
pszichoterápia, relaxáció, viselkedésterápia, ébresztés, gyógyszer